

A Szigligeti Arborétum madárvilága

PAPP JÓZSEF

Az őszi várral koronázott szigligeti Vár-hegy alján, a Tapolca-patak mellékén elterülő, majdnem 10 hektáros arborétum lomb- és tűlevelű ligeteivel, tisztásokkal tarkított bokorcsoportjaival, kis tavával változatos élőteret nyújt a madaraknak. Alábbiakban fesoroljuk a hosszabb-rövidebb ideig itt tartózkodókat és az itt fészkelőket.

Megfigyeléseimet, adataimat KEVE ANDRÁS, a Madártani Intézet kutatója ellenőrizte, néhánnal ki egészítette. Jó tanácsaival segítségemre volt éveken át, amiért e helyen is köszönetet mondok néki.

Az arborétum kis tavában lévő, alig pár négyzetméteres nádas-kákás foltban, 1967-ben pocgém (*Ixobrychus minutus*) fészkelte.

A közelünkben levő ház kéményén fészkel egy gólyapár (*Ciconia ciconia*) s előszeretettel jártak az arborétum tisztására bogarászni, szöcskézni. A békákban bővelkedő tavunknál sohasem láttuk, a rovarvilág sokkal jobban érdekelte őket. Amióta nincsen lakott gólyafészek a közelünkben, azóta ritkábban láthatók. Egyik őszi, indulás előtti nagy gyülekező alkalmával a szigligeti Várhegy felett körözve sereglett össze a környék gólyáinak hada, s a csapat egy kisebb része (30–35 darab) a kastély tetején tartott pihenőt.

KEVE észlelete szerint darázsölyv (*Pernis apivorus*) is megfordult az arborétumban.

Egerészölyv (*Buteo buteo*) egy alkalommal a park nagy tölgyfáin tartott pihenőt.

A kékes rétihéját (*Circus cyaneus*) is észleltünk már itt.

1969/70 telén több napon át gyönyörködtünk a vándorsólyom (*Falco peregrinus*) remek légtornász mutatványaiban. Ugyanazon időben több leütött madárhulla (balkáni gerle, fácánytűk, stb.) került elénk, minden bizonnyal az ő áldozatai voltak ezek.

A fogoly (*Perdix perdix*) évről évre költ a parkban. Volt év, amikor két család nevelődött fel itt. Egyik alkalommal váratlanul leptem meg őket, valószínűleg 14 csibe volt együtt, de oly hirtelen tűntek el a nagy fűben, hogy nem lehetett pontosan megolvasni őket. Az 1970-es költést sajnos egy kóbor macska tönkretette.

Fácánt (*Phasianus colchicus*) állandóan láthatunk, rendszeren egyszerre több is tartózkodik az arborétumban. 1971. júliusában négy fiókát nevelt fel itt. Télen a környékbeli is ide húznak be, a fákon éjjeleznek.

Kis tavunkon többször láttuk a szárcsát (*Fulica atra*), de mindig csak korán reggel. Mire a napközi mozgás-járkálás megkezdődött, eltűntek.

Egy alkalommal 3 dankasirály (*Larus ridibundus*) jelent meg őszi szántáskor, a motoros eke zajától nem félve, a frissen kiforgatott hantok lakóira vadászgatnak szorgalmasan.

Házi galamb (*Columba livia* „domestica”) és gerle (*Streptopelia turtur*) azelőtt nem volt ritka a parkban, de amióta a balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*) időzik itt sokadmagával télen-nyáron, gyakorta fészkelve is, — azóta az előbbieket egészen eltűntek.

A kakukk (*Cuculus canorus*) tavasz érkezését jelző hangját évről évre örömmel hallgatjuk. Gyakorta meglátogatják fáinkat, hogy a más madaraknak nem tetző szőrös hernyókat letakarítsák róluk.

Az erdei fülesbagoly (*Asio otus*) évente itt költ. Télen a környékről 40–50 fenyőink sűrűjébe húzódik be. Köpeteiket összegyűjtve eljuttattuk a Madártani Intézetbe, ahol SCHMIDT EGON a baglyok szakértője kiértékelte, s kimutatta mily nagyon hasznos madarak ezek, a káros rágszálók tömeges pusztításával. Egyszersmind a szomszédos berek érdekes kisműlős világához kaptunk pontos adatokat.

Néha megjelenik éjjelente a kuvik (*Athene noctua*) is, kellemesnek nem mondható hangjával ijesztegetve a babonás embereket.

Alkonyat tájban többször láttuk a csendes-röptű lappantyút, vagy kecskefejőt (*Caprimulgus europaeus*)

A remek tollruhájú jégmadarat (*Alcedo atthis*) néhányszor láttuk kis tavunknál, s a határunkat képező Tapolca-patak mellékén. 1970. IX. 3-án éppen előtűnk kapott el egy szitakötőt.

A másik nagyon szép ruhájú, de kellemetlen rikácsoló hangú, veszekedő természetű, évenként itt fészkelő madár a szalakóta, (*Coracias garrulus*). Több évben megtörtént, hogy a platánfa odvába már befészkelte csókát kiverte a szállásáról, s ő költözött a helyére.

Nagyon hasznos madár a park évszázados fűzfájának odvában évente költő búbosbanka (*Upupa epops*). A kerti növények károsítóinak, főleg a lótetűnek szorgalmas pusztítója.

A nyaktekereszt (*Jynx torquilla*) csak néhányszor észleltük az arborétumban.

A harkályok közül a zöld küllő (*Picus viridis*) nem állandó madarunk, de télen is meg-meglátogat bennünket. A szürke küllőt (*Picus canus*) még gyérebben, inkább csak télen láttuk néhányszor. A nagy, pirossapkás feketeharkály (*Dryocopus martius*) minden télen megjelenik, s szorgalmasan munkálkodik a beteg és halott farészeken. A fakopáncsok közül három is megfordul nálunk, a nagy- (*Dendrocopos major*), a kis- (*Dendrocopos minor*) és a balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*). Szétválasztásukat KEVE ANDRÁSnak köszönhetem.

A füstifecske (*Hirundo rustica*), s a molnárfecske (*Delichon urbica*) több ízben fészkel épületeink eresze alatt. 1971-ben három pár nevelte itt fiókáit. Volt rá eset, hogy a veréb nemcsak zaklatta őket, de el is foglalta a lakott fészket.

Évről évre költ a sárgarigó, vagy aranymálkó (*Oriolus oriolus*).

A vetési- és a dolmányos varjú (*Corvus frugilegus*, *Corvus cornix*) egész éven át, de főleg télen gyakorta meglátogat bennünket. A csóka (*Coleus monedula*) sokkal gyakoribb, rendszeren csapatosan jelennek meg. Évente itt is költenek.

A szép, de kártevésai miatt nem kedvelt szarka (*Pica pica*) és a szajkó, vagy mátyásmadár (*Garrulus glandarius*) állandóan gyakori, többször fészkeléssel is próbálkoztak már. A szajkók 1965-ben inváziószerepük tömegesen lepték el környezetünket.

Téli etetőinknél a cinegék több fajtát észleljük évről évre. Leggyakoribb a széncinke (*Parus major*) több párban, minden évben itt is költ. Télen hol gyakrabban, hol ritkábban a kék- (*Parus coeruleus*), a fenyves- (*Parus ater*), a barátcinege (*Parus palustris*) is látható. Egy ízben a búbos cinege (*Parus cristatus*) is megjelent.

A kis őszapó (*Aegithalos caudatus*) nem jár az etetőre, inkább a fák-cserjék kártevőit kutatgatja.

A csuszka (*Sitta europea*) viszont a cinkékkal együtt állandóan látogatja a madáretetőket.

A másik fán csuszkaló madár, a fakúsz (*Certhia brachydactyla*) csak elvétve mutatja magát.

Minden télen megjelenik az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*).

A rigók közül a leggyakoribb, s állandó fészkelőnk fekete-rigó (*Turdus merula*). Második éve látunk itt egy példányt, melynek bal szárnya két evezőtolla fehér. A léprigó (*Turdus viscivorus*) a fenyőrigó (*Turdus pilaris*), a szőlőrigó (*Turdus iliacus*) hol ritkábban, hol gyakrabban látogatnak az arborétumba.

A házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochrous*) és a nálunk ritkább kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) is előfordul az arborétumban. Az előbbi télen át is itt marad.

A kis fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) dalát májusban az arborétum 4–5 pontjáról is hallani egyszerre.

A vörösbegy (*Erithacus rubecula*) valamint a barátkaposzta (*Sylvia atricapilla*) és a mezei poszáta (*Sylvia communis*) a fészkelőink közé tartozik.

A csilpcsalp füzike (*Phylloscopus collybita*) minden tavasszal itt hangoskodik, a sisegő füzike (*Phylloscopus sibilatrix*) valószínűen itt is fészkel.

Legkisebb madarunk, a parányi királyka (*Regulus regulus*) téli vendégként rendszeresen megjelenik.

A szürke légykapó (*Muscicapa striata*) is fészkel már arborétumunkban.

A szürkebegy (*Prunella modularis*) csak átvonulási-sakor, mint vendég jelentkezett.

A barázdabillegetőt (*Motacilla alba*) korán tavasszal szoktuk látni. Esetleg nem is frissen érkezett, hanem áttelelt példányokat észleltünk.

A csonttollú madarak (*Bombycilla garrulus*) csapatosan szoktak érkezni. (1965/66 telén több hullámban, s 1969. december 17-én.) Ha korábban jönnek, akkor az ostorfa (*Celtis occidentalis*) fákat lepik el, ha később érkeznek, úgy ezek a fák már üresek (sokféle madár szereti ennek a termését), s akkor a korábban még ehetetlenül kemény, de később a fagyoktól már megpuhított japánakác (*Sophora japonica*) hüvelyeit nyitogatják.

A töviszúró gébics (*Lanius collurio*) nemcsak rovarokat, de apró madárfiókákat is nyársra von, ezt sajnos tapasztaltuk már. A nálunk fészkelő pár újabbban felfedezte, hogy a vadcitrom (*Poncirus trifoliata*) hatalmasabb tövisekkel van felfegyverezve, mint a galagonya, s rovarokon kívül még egy kisebb gyíkot is feltűzött egy nagy tövisére. 1971 nyarán láttuk a következőket. Az apró madarak fészkeinek hírhedt fosztogatóját a nálánál is hírhedtebb fészkekrabló, a szajkó tisztelte meg látogatásával. A gébics vad dühvel támadt a nálánál sokkal nagyobb szajkóra, melyre még menekülése közben is úgy reácsapott többször, hogy annak csak úgy hullott a pehelytolla.

A seregély (*Sturnus vulgaris*) egy-egy itt fészkelő példányától eltekintve nyáron alig látható, de késő ősszel átvonuló csapatok gyakran itt időznek, élelem után kutatva.

A házi- és mezei veréb (*Passer domesticus*, *Passer montanus*) nem kedvelt, de gyakori fészkelőnk.

A meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) csak helyel-közzel látható, de őszi vonulásukkor rendszeresen, csapatosan jelennek meg.

A zöldike (*Chloris chloris*) az évente itt fészkelők közé tartozik.

A tengelic (*Carduelis carduelis*) ősszel, tél elején csapatosan szokott érkezni. Egy-egy pár valószínűen itt is fészkel. A tengelic szorgalmasan fogyasztja a platanfa termését.

Inkább az őszi átvonulók között látható a csíz (*Carduelis spinus*), a kenderike (*Carduelis cannabina*), a csicsörke (*Serinus serinus*) és a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*)

Ritka vendég, de akkor kisebb-nagyobb csapatban érkezik a keresztcsőrű pinty (*Loxia curvirostra*), fenyőtobozok bontogatója. 1969 október közepén 8–9 tagú csapatait figyelhettük meg. Nemesyszer pusztították el az értékes exóta-fenyők várva várt termését!

Fészkelőnk a citromsármány (*Emberiza citrinella*)

éppúgy, mint a pinty (*Fringilla coelebs*). A fenyő-pinty (*Fringilla montifringilla*) csak téli vendégként látható, akkor viszont kisebb csapatokban érkezik.

1967. május 31-én egy fészekből kiesett, gyengén

repülő búbosbanka fiókat helyére visszajuttatva, 157 980 sz. gyűrűvel láttuk el. Sajnos e példányt később elhullva leltük meg. Gyűrűjét levéve, azt július 14-én egy már fejlettebb szalakóta fióka lábára helyeztük át.

DIE VOGELWELT IM ARBORETUM VON SZIGLIGET

Das am Fuss mit einer alten Burg gekrönten Berges bei Szigliget, am Ufer des Baches Tapolca liegende Arboretum in einem Umfang von fast 10 Ha. bietet den Vögeln mit seinem Laub- und Nadelgehölzen, Hainen, durch Lichtungen unterbrochenen Strauchgruppen und mit seinem kleinen Teich einen abwechslungsreichen Lebensraum.

Nachfolgend wollen wir die längere oder kürzere Zeit hier weilenden, sowie die hier nistenden Vögel aufzählen, ja unter den seltenen Vögeln wurden auch diejenigen aufgenommen, deren Zug wir über dem Arboretum beobachteten.

Meine Wahrnehmungen und Angaben hat Dr. ANDRÁS KEVE, wissenschaftlicher Forscher des Ornithologischen Institutes überprüft, und mit einigen Angaben ergänzt. Derselbe war mir mit guten Ratschlägen jahrelang behilflich, wofür ich ihm auch an dieser Stelle verbindlichst danke.

Anschrift des Verfassers:

Papp József
H-1111 Budapest
Bertalan u. 19.

